

تاریخچه صنعت نساجی ایران

تهیه و تنظیم: حبیب کریمی - کارشناس حقوقی و روزنامه نگار

بخش اول

بود) با آن شادروان، همکاری داشت و آن مرحوم هم در سال ۱۳۴۶ این کتاب را با توشیح خود به اینجانب اعطا نمود.

براین اساس با توجه به حضور شانزده ساله خود در صنعت نساجی و همکاری با دو نشریه پربار و غنی که درباره صنعت نساجی پیشتاز هستند یعنی انتشار «مجله صنعت نساجی و پوشاک» به مدیریت «مهندس جمشید بصیری تهرانی» که قبل از آن، ناشر «بولتن رشته‌ها و بافته‌ها» در زمینه صنعت نساجی بود و هم‌چنین نشریه «نساجی امروز» که اینک جزو یکی از پرمخاطب‌ترین نشریات اختصاصی نساجی به‌شمار می‌رود؛ با علاقه‌مندی و اشتیاق فراوان کتاب را به دوست اندیشمند و جوانسال خود «سیدشجاع‌الدین امامی رؤف» که با همکاری عده‌ای مطلع، مشتاق و تحصیلکرده رشته نساجی، سال‌هاست به انتشار نشریه نساجی امروز مبادرت می‌کنند، تقدیم می‌کنم تا چنانچه صلاح می‌داند از متون کتاب برای درج در نشریه نساجی امروز استفاده نماید؛ با این توضیح که کتاب مزبور بی‌تردید دارای اطلاعات و دانستنی‌هایی است که در نوع خود بی‌نظیر است.

امید که این نوشته، ادای دین به استاد روانشاد ۵۸ سال دوران روزنامه‌نگاری‌ام یعنی مهدی بهشتی پور باشد. وی بعد از انقلاب از مجله تهران اکونومیست به روزنامه اطلاعات رفت و در اواخر عمر به نگارش تاریخ روزنامه‌نگاری پرداخت-

روحش شاد و یادش گرامی باد...

افزایش تعداد دانشکده‌های نساجی در دانشگاه آزاد، اقدامات نوشتاری و رسانه‌های هم‌ترویج یافت به عبارتی سواى انتشار نشریات مختص صنعت نساجی، استادان و محققان و اندیشمندانى که در رشته نساجی در خارج از ایران تحصیل کرده و دارای مدارج عالی و برتر بودند و به کشور عزیزمان بازگشتند به تحریر و تنظیم مقالات و نظرات و پیشنهادات برتر علمی در رشته نساجی پرداختند که ابتدا به‌صورت جزوه و انتشارات عرضه گردید و با انتشار نشریات مخصوص نساجی، این نوشته‌ها و تحریرات در آنها انعکاس یافت و یا به گونه اختصاصی به صورت کتاب در رشته نساجی عرضه گردید.

اولین نشریه‌ای که در ایران به صنعت نساجی پرداخت، مجله «تهران اکونومیست» بود که در سال ۱۳۳۰ به مدیریت «دکتر باقر شریعت» بود. این نشریه روزهای شنبه هر هفته انتشار می‌یافت و متن و محتوای آن به بخش‌های مختلف صنایع، نفت، گاز و پتروشیمی، بیمه، کشتیرانی، دانشگاه‌ها، بانک‌ها و ... اختصاص داشت.

«شادروان مهدی بهشتی پور - سردبیر مجله تهران اکونومیست» در زمینه صنعت نساجی نوشته‌هایی را که با تحقیق و پژوهش توأم بود، ابتدا به صورت مقاله در مجله تهران اکونومیست منتشر نمود و سپس این نوشته‌ها تحت عنوان «تاریخچه صنعت نساجی ایران» در قالب کتابی در پائیز سال ۱۳۴۳ انتشار یافت. راقم این سطور (که از سال ۱۳۴۵ تا سال ۱۳۵۷ که مهدی بهشتی پور هم‌چنان سردبیر مجله تهران اکونومیست

صنعت نساجی در کشورمان قدمت دیرینه‌ای دارد و تپه سیلک کاشان با هفت‌هزار سال پیشینه، نماد روشنگری از این ادعاست که در این راستا ایجاد پلی‌تکنیک در ایران و دایر نمودن رشته نساجی به همت رادمردی به‌نام «حبیب نفیسی» در آن نهاد علمی که به تربیت مهندسان نساجی پرداخت؛ صنعت نساجی را مواج‌با علوم و فنون جدید مرتبط ساخت؛ گرچه گفته شده که «امیرکبیر» در ایجاد دارالفنون کارگاه و کلاسی برای تدریس نساجی در آن نهاد آموزشی برپا نمود، اما به هر تقدیر با گسترش صنعت نساجی در ایران که تا قبل از ایجاد پلی‌تکنیک و بعدها دانشکده نساجی در قالب دانشگاه صنعتی امیرکبیر مرکزیتی علمی در کشور وجود نداشت و فقط برپایی کارگاه‌های نخ‌ریسی و به اصطلاح شعربافی در مناطقی از ایران مانند کاشان (که اصلاً مهد نساجی است)، سواى اصفهان و تبریز که کارخانه‌ها و کارگاه‌های بسیار نساجی در ایران قبل از سال ۱۳۰۰ و در دوران حکومت قاجارها نشانه رواج صنعت نساجی در ایران بود.

بدیهی است بعد از ایجاد پلی‌تکنیک و بعدها دانشکده نساجی در بطن دانشگاه صنعتی امیرکبیر و اخیراً

کور اوغلی و شما

کارخانه نساجی کور اوغلی سازنده بهترین نوع منسوجات

پتو، پرده‌ای، مبلی، اسپرتی، دوپیمسی

مانتوئی، پالتوئی

پتوهای کور اوغلی در نوع خود بینظیر بارنگ‌های مختلف در اختیار شماست.

پارچه‌های پرده‌ای کور اوغلی زینت بخش اطاق خواب شماست.

پارچه‌های مبلی کور اوغلی دلیل بارز حسن سلیقه در انتخاب مبل شماست.

پارچه‌های اسپرتی کور اوغلی بریکر شما نشانه شخصیت شماست.

پارچه‌های دوپیمسی و مانتوئی کور اوغلی شمارا محبوبتر و زیباتر جلوه میدهد.

و اما

پارچه‌های پالتوئی کور اوغلی شمارا از گزند سرما محافظت میکنند و ضامن سلامتی شماست.

فهرست انتشارات تهران آگونیست

موضوع	مؤلف
علاج مشکلات اقتصادی ایران عوامل رشد و تکامل اقتصادی اقتصاد خانواده (جلد اول - دوم - سوم) نحوه استقرار داخلی دولت طرح تشویق صنایع و فعالیتهای تولیدی نافع اقتصاد کشاورزی (بزرگان فرانسه) تاریخچه صنعت نساجی قانون پارکینسون ترگان ودشت در چهل سال اخیر دیکسیونر اصطلاحات و لغات علم اقتصاد ایران کشور کشاورزی نیست چگونه باید فروخت	دکتر ضیاءالدین سید کاظمی دکتر علی‌الله همدانی دکتر باقر شریعت دکتر ناصر گنجه دکتر ناصر گنجه مهندس صادق نویری مهدی بهشتی‌پور ترجمه: ابوالقاسم پیمیشی مهندس سید ابراهیم وختشوری پرویز لادین مهندس ناصر معتمدی دکتر جمشید کاشانیان
کتابی که زیر چاپ است	
اقتصاد کشاورزی و روستایی قیمت نفت خاورمیانه اقتصاد خانواده (جلد چهارم) پورس صنعت کبریت‌سازی	دکتر عبدالرضا عدل طباطبائی ترجمه: مهندس مهدی دکتر باقر شریعت دکتر علی‌الله همدانی محمد مشیری

توضیح و تصحیح

با اینکه در غلط‌گیری این کتاب کوشش بسیار شد، ولی متأسفانه بازم در برخی صفحات آن اغلاطی بچشم می‌خورد که موجب علال خواننده محترم میگردد، ضمن پوزش از خوانندگان، خواهشمند است اشتباه دیگری را که در شماره گذاری صفحات گزارش کارخانه‌های نساجی رخ داده و بجای اینکه از صفحه ۱۹۷ شروع شود از شماره ۲۵۱ شماره گذاری شده است تصحیح فرمایند.

شرکت تضامنی برادران مشکوة

کارخانه مشکوة تهیه کننده بهترین نوع پتو و برزنت

ضعف بنیه مالی مردم و ورود پارچه‌های خارجی صنایع نساجی داخلی
را تهدید میکند

یک کارخانه جدید ثمر از حمت ۵ سال فعالیت

صاحبان سهام

آقای ابوالقاسم مشکوة : در سال ۱۲۸۲ در تهران متولد شده و عمری را در راه تحصیل و آموختن تجربه در امر نساجی گذرانده است و امروز یکی از افراد مطلع در امر نساجی میباشد .
آقای محمد مشکوة : در سال ۱۲۹۱ در تهران متولد شده و از اول با علاقه تمام سرمایه خود را در تولید و احیای صنعت نساجی بکار انداخته و امروز از این بابت بینهایت خوشحال است چون در این راه درسی آموخته است که در هیچ مکتبی نمیتوانست بیاموزد .

تاریخچه ، نوع محصولات ، ظریف

کارخانه مشکوة با سرمایه ۹ میلیون ریال در سال ۱۳۳۶ بدست آقای محمد ابوالقاسم مشکوة افتتاح شد و یک سال بعد یعنی در سال ۱۳۳۷ آماده بهره برداری گردید .
محصولات این کارخانه عبارت از پتو و برزنت است و نوع پتوهای آن بواسطه دقت کامل از سری پتوهای مرغوب میباشد . میزان محصول این کارخانه بواسطه اینکه تولید کارخانه کم و جنس آن مرغوب است همه در بازار بفروش میرسد .
کارخانه مشکوة دارای ۶۰ دوک و ظرفیت آن روزانه ۵ تخته پتو و سیصد متر پارچه است .
کارگران و کارمندان کارخانه مشکوة بالغ بر ۴۰ نفر هستند که از کلیه مزایای قانون کار استفاده میکنند .

عدم قوه خرید

آقای ابوالقاسم مشکوة در مورد مشکلات کارخانه‌های نساجی اظهار داشتند :
مشکل بزرگ کارخانه‌جات نساجی در حال حاضر ضعف بنیه

مالی است که آن هم مربوط بفروش نرفتن تولیدات کارخانه‌ها است و رفع این مشکل جز با افزایش درآمد سرانه و قوه خرید مردم میسر نیست علاوه بر این تا زمانی که کارخانه‌های داخلی قدرت و امکان تهیه پارچه برایشان موجود است دولت باید از ورود پارچه‌های مشابه جلوگیری نمایند و روی همین عدم قوه خرید مردم است که امروز کارخانه‌ها حتی بیاندازه ظرفیت معمولی در یک شیفر نمیتوانند کار کنند .

ما امیدواریم دولت این موضوعات را در نظر بگیرد و در آینده با تسمیمات و اقدامات ثمر بخش این مشکل را بر طرف کنند .

تاسیس یک کارخانه دیگر

شرکت تضامنی مشکوة از مدتی قبل اقدام بساختن کارخانه ریسندگی و بافندگی نموده که اکنون ساختمان آن در شرف اتمام است .

ماشین آلات کارخانه مزبور خریداری شده و بیزودی بایران وارد خواهد شد .

مردم از تولیدات کارخانه

تشکیل کنسر سیوم نساجی برای بهبود

انواع پارچه‌های: چیت، کودری، پرده‌ای، مبل‌ی، ملحفه، پاتیس،

افزایش قدرت خرید مردم موجب

سال ۱۳۳۶ فرا رسید در این سال شالوده‌یک کارخانه نساجی دیگر ریخته شد این کارخانه سرمایه سیصد هزار ریال (بصورت شرکت سهامی) تأسیس ، و این کار خود یک قدم بسیار مهم بود که در راه صنعتی کردن و بی نیاز نمودن کشور از محصولات خارجی برداشته شد ماشین آلات این کارخانه از مجهز ترین و مدرنترین ماشین آلات نساجی است.

هیئت مدیره

هیئت مدیره شرکت ریسندگی و بافندگی ممتاز که همه از مطلقین بامور نساجی و اقتصادی مملکت میباشند و هر کدام عمری را در این راه پنجره گذرانده‌اند عبارتند :
 آقای محمدرضا فاطمی رئیس هیئت مدیره و آقایان حاج محمدتقی اتفاتی ، حاج کاظم توکلیان ، داود القانیان ، عبداله مقدم ، حبیب القانیان ، حسین نصیرزاد عضو ،
 ضمناً آقای عبداله مقدم و آقای حبیب القانیان. مدیریت عامل شرکت را برعهده دارند.
 ریاست کارخانه نیز برعهده آقای علی توکلیان واگذار شده است .

نوع محصولات

در این کارخانه انواع پارچه‌ها از قبیل :
 چیت ، کودری ، پرده‌ای ، مبل‌ی ، ملحفه ، پاتیس ،
 چلوار ، کتان بافته میشود .
 نوع پارچه‌های مختلف این کارخانه بسیار مرغوب و بادوام است و امروز در میان مردم با استقبال شایانی روبرو شده است.
 میزان فروش تولیدات کارخانه ممتاز در خوردقت میباشد چون محصولات این کارخانه در بازار خریداران زیادی دارد و اکنون این کارخانه در سه شیفر کار میکند تا بتواند تقاضای خریداران تولیدات خود را برآورد .

کارگران کارخانه ممتاز از کلیه مزایای کارگری از جمله بیمه برخوردارند و اخیراً از طرف شرکت اقدام بساختن خانه جهت کارگران شده که تعداد معدودی نیز آماده و تحویل کارگران واجد شرایط گردیده است .
 طرح ۶ ماده شاهنشاه نیز مورد توجه مدیران کارخانه بوده در اداره امور کارخانه سمیانه از آن پیروی میکنند .

کنسر سیوم صنایع نساجی

آقای علی توکلیان رئیس کارخانه ممتاز ایران در مورد بهبود وضع کارخانجات نساجی عقیده دارد:

نساجی ممتاز بی سابقه است

وضع کنونی این صنعت ضروری است

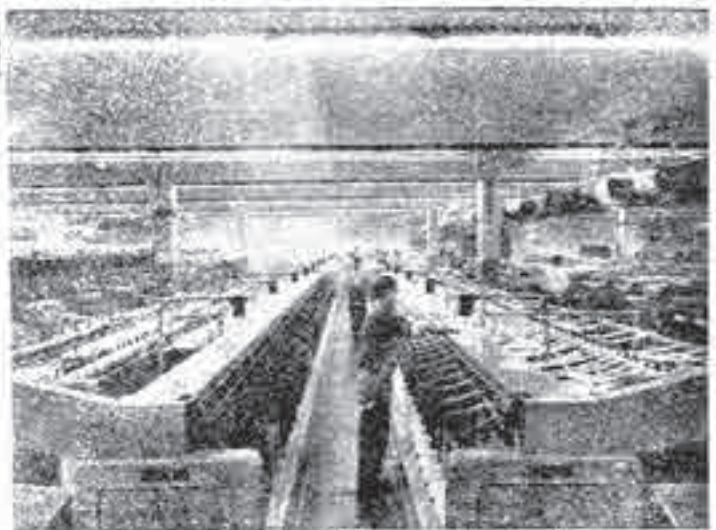
چما سوار و کتان محصول عمده این کارخانه را تشکیل می‌دهند

بهبود وضع کارخانه‌های نساجی است

عکس فوق نمای قسمتی از ماشین آلات بافندگی است

بالا رفتن درآمد ملی و افزایش قدرت خرید مردم وضع کارخانه‌های نساجی را بهبود خواهد بخشید آقای نو کلیان همچنین معتقد است که رقابت کارخانجات دولتی با کارخانجات ملی باید از بین برود و صاحبان کارخانه‌های نساجی دور هم جمع شوند و تشکیل کنسرسیوم بدهند چون در چنین موقعی است که صاحبان کارخانه‌ها در بهبود وضع خود از تجربیات همدیگر بهتر می‌توانند استفاده کنند - به علاوه اگر چنین کنسرسیومی که وجود آن برای مملکت ضروری است تشکیل شود در مورد تنبیت نرخ محصولات نساجی در نظر گرفتن گنجایش کارخانه‌ها بیشتر می‌توان تصمیم گرفت و قیمت‌ها را تنبیت نمود با چنین اقدامی است که وضع کارخانه‌ها بیس آرایی و ضابطه‌بخش خواهد گردید.

نمای قسمتی از ماشین آلات بافندگی کارخانه

بازدید

کارخانه نساجی ممتاز در ۱۵ دیماه ۱۳۳۹ مورد بازدید اعلیحضرت همایونی قرار گرفت ، شاحتیاه ضمن ابراز خوشوقتی از طرز کار و نوع محصولات کارخانه مدیران آنرا مورد تفقد قرار دادند ، همچنین این کارخانه در ۱۱ خرداد ۱۳۴۰ از طرف اداره انتشارات و رادیو مورد بازدید مردم قرار گرفت اکنون نیز بازدید از کارخانه ممتاز برای عموم آزاد است .

کارخانه افشار روزانه ۱۴۰۰ متر پارچه تهیه میکند

شرکت سهامی پشمبافی کارخانجات افشار | | ● سازنده انواع پارچه‌های اسپرتی، پالتوئی و بتو

عدم وجود بازار فروش، کمبود سرمایه در گردش، نبودن متخصصین مجرب سه مشکل بزرگ کارخانه‌های نساجی است

میات مدیره

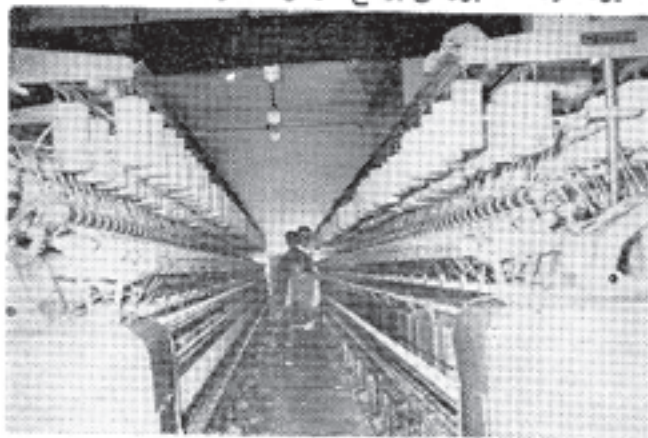
- آقای حاج محمد حسین افشاریان
- آقای محمد صادق افشار
- آقای عطاءالله افشار

اکنون بواسطه نبودن بازار فروش در دوشینر کار میکند و گرنه کارخانه مزبور نظر فیت این دارد که در سه شینر کار کند.

نبودن بازار فروش، سرمایه در گردش

بنظر مدیران شرکت سهامی کارخانجات پشمبافی افشار یزد مشکلات کارخانجات نساجی در حال حاضر عبارت است از نبودن بازار فروش، کمبود سرمایه در گردش.

نبودن متخصصین مجرب ایرانی که خود موجب است برای پیشرفت امر نساجی از وجود خارجیها استفاده شود. رقابت کارخانجات دولتی با کارخانجات ملی. با تمام مشکلاتی که کارخانجات خارج از تهران بسا آن مواجه هستند کارخانه پشمبافی افشار راه ترقی و تکامل خود را پیموده و امروز بمرحله بسیار قابل توجهی رسیده است. و علت موفقیت این کارخانه وجود شهرستان یزد که یک شهر صنعتی محسوب میشود بوده است و تاسیس این کارخانه در شهرستان یزد خود کمک بزرگی بوضع کارگران نموده است.

گوشه‌ای از قسمت نخریسی کارخانه افشار یزد

آقای عطاءالله افشار مدیر عامل شرکت سهامی کارخانجات پشمبافی افشار در سال ۱۳۹۵ در شهرستان یزد متولد شده‌اند. فعالیت آقای عطاءالله افشار که در رشته صنعت نساجی از سال ۱۳۱۸ با وارد نمودن پارچه‌های پشمی و نخی از هندوستان و کشورهای اروپایی شروع و همین امر باعث شد که آقای عطاءالله افشار با تئافای برادران خود اقدام بشکلی

شرکت و تاسیس کارخانه پشمبافی افشار یزد نمایند.

تاریخچه

شرکت سهامی کارخانجات پشمبافی افشار با سرمایه یکصد میلیون ریال تشکیل شد و در سال ۱۳۳۸ اقدام بتاسیس کارخانه پشمبافی در شهرستان یزد نمود ماشین آلات این کارخانه از آخرین سیستم ماشین آلات بافندگی بوده است و از آلمان خریداری شده دارای ۲۰۴۰۰ عدد دوک است.

کارگرانی که در این کارخانه مشغول کار میباشند ۴۰۰ نفر هستند که در دو شیفت کار میکنند و از کلیه مزایای قانون کار برخوردار میباشند.

نوع و میزان محصول

محصولات کارخانه پشمبافی افشار یزد عبارت است از انواع منسوجات: پشمی، پالتوئی، اسپرتی و بتو. میزان محصول روزانه کارخانه ۱۴۰۰ متر پارچه بادر نظر گرفتن اینکه کارخانه در دوشینر کار میکند میباشد. ظرفیت کارخانه پشمبافی افشار یزد بیش از این بوده و